

Báseň *Havran*, která bude stěžejním výchozím textem pro tuto práci, byla prvně publikována 29. ledna 1845 v novinách *New York Evening Mirror* a patří k nejznámějším dílům amerického spisovatele Edgara Allana Poea. Jedná se o hluboce symbolické a emocionální dílo, které popisuje témata smutku, ztráty a nezvratnosti osudu. Významnými aspekty této básně jsou ztvárnění prostoru, času a subjektu, které spolu tvoří komplexní obraz lidského utrpení a psychologické zranitelnosti. V tomto textu se pokusím analyzovat tyto dimenze a ukázat, jak tato báseň zasahuje hluboko do lidského podvědomí.

Prostor, ve kterém se děj básně odehrává, je pečlivě vymezený a klíčový pro celkovou atmosféru díla. Příběh se odehrává v uzavřeném pokoji, kde vypravěč tráví osamělé, melancholické chvíle a postupně upadá do stále větších stavů deprese. Tento prostor lze v několika rovinách interpretovat jako metaforu psychického stavu vypravěče (pokud však přihlédneme k životu autora, tak i tady najdeme jisté podobnosti s vypravěčem této básně).

Pokoj, ve kterém vypravěč pobývá, působí klaustrofobicky a stísněně. Můžeme ho chápat jako prostor jeho bezpečí, ale zároveň i jako prostor jeho izolace. Symbolika uzavření odpovídá jeho psychickému stavu, který je rovněž uvězněn v neustálém koloběhu smutku a zármutku. Atmosféra je podtržena popisy těžkých, bohatých záclon, zastaralých knih a pohovky, které přímo evokují minulé události. Pokoj funguje nejen jako fyzický prostor, ale také jako psychologický rámeček, ve kterém vypravěč bojuje se svými vnitřními démony. Můžeme si povšimnout, že i drobné detaily, jako například praskání ohně nebo šepot větru, přispívají k atmosféře osamělosti. Poe zde vytváří sugestivní prostředí, které čtenáře vtahuje do mysli protagonisty a nutí jej sdílet jeho pocity stísněnosti.

Moment, kdy havran vletí do pokoje, je zlomový. Tento prvek – jeho zjevení se – narušuje dosud statickou povahu uzavřeného prostoru pokoje a přináší prvek určitého chaosu a neklidu. Havran vstupuje oknem, což by bylo možné interpretovat jako symbol průniku vnějších sil do vnitřního světa vypravěče. Tento akt můžeme chápat i jako metaforické znázornění toho, jak se věci mimo naši kontrolu mohou dostat do našeho života a ovlivnit jej, přesně jak se stalo v této básni. Havran, který se usazuje na bustě bohyně moudrosti Pallas Athény, přináší kontrastní prvek intelektu a iracionálních emocí. Tento prostor je tak transformován z relativně bezpečného útočiště na místo konfrontace s nevyhnutelnou realitou. Fyzická přítomnost havrana zároveň přetváří místnost na symbolickou arénu, kde se odehrává střet mezi rozumem a citovým utrpením.

Celkově lze prostor vykládat jako zrcadlo duše vypravěče. Uzavřený temný pokoj odráží jeho izolaci a melancholii. Havran, který se v prostoru

usazuje na bustě bohyně Pallas Athény, představuje ironický kontrast mezi rozumem a iracionálními emocemi, které postupně ovládají vypravěče. Tento prostor ale není jen pasivní kulisou; působí jako aktivní faktor ve vývoji děje. Atmosféra, kterou Poe pečlivě buduje, se promítá do vypravěčovy mysli a jeho myšlenkových pochodů. Každý kout místnosti, každý předmět má svou roli v připomínání minulosti a zesilování jeho stesku a trýzně.

Čas v básni je důležitým aspektem, kterého Poe využívá k vytvoření intenzivní atmosféry a hlubší psychologické dimenze. Báseň začíná jasným označením času: „*V půlnoci kdys v soumrak čirý...*“ (v překladu Jaroslava Vrchlického, 1881). Půlnoc, neboli symbolický okamžik dne, kdy se hranice mezi životem a smrtí zdá oslabená, přispívá k symbolickému ladění díla. Tento čas zdůrazňuje vypravěčovu osamělost a zranitelnost. Půlnoc jakožto čas mezi dnem a nocí, mezi vědomím a nevědomím, mezi realitou a fantazií, taktéž zrcadlí samotnou podstatu básně, která se pohybuje mezi skutečností a iluzí. Vypravěč je ponořen do stavu, kdy se jeho myšlenky a vzpomínky volně prolínají s jeho aktuálními vjemy. Tato doba noci není jen náhodným časovým rámcem, ale představuje ideální kulisu pro Poeovo zkoumání temných hlubin lidské duše a vzpomínek, na které bychom raději zapomněli. Stejně tak pouhou náhodou není ani fakt, že je děj básně zasazen do prosince, který může být interpretován jako konec – v tomto případě konec života vypravěče, smrt.

Poe pracuje s kontrastem mezi minulostí, přítomným okamžikem a budoucností. Vypravěč je pronásledován vzpomínkami, tedy minulostí, na jeho zemřelou milenku Lenoru, které poněkud deformují jeho schopnost plně prožívat přítomný čas. Havran se svým neustálým opakováním „*Nikdy víc*“ (v anglickém originále „*Nevermore*“) současně uzavírá budoucnost a vytváří tím pocit časového zacyklení. Tato zacyklenost odráží stav vypravěčovy mysli, která je uvězněná ve své bolesti a utrpení. Časové rámce se prolínají, a to nejen v mysli hlavního protagonisty, ale také v samotné struktuře básně. Poe zde používá repetitivní strukturu a rytmus, aby zdůraznil, jak se vypravěčův psychický stav promítá do jeho vnímání času. Havranův refrén „*Nikdy víc*“ nepřipouští žádný pohyb vpřed, čímž čtenáři nabízí možnost zakusit stejnou stagnaci jakou prožívá vypravěč.

Vnímání času je zde silně subjektivní. I když se děj básně zdá být omezen na jeden večer, intenzita emocí nejen vypravěče tento okamžik prodlužuje. Vypravěčův čas se jeví jako neskutečný a nekonečný, stejně jako jeho utrpení. Čas jako takový v tomto případě přestává být objektivním prvkem a stává se spíše psychologickým konstruktem. Každá chvíle je protkaná bolestí a smutkem a tato tíha zcela deformuje přirozené plynutí času. Poe svým textem čtenáře přenáší do světa, kde čas není

lineární, ale cyklický a opakující se – reflektuje tím emocionální stav, který se nikdy nemůže zcela uzavřít.

Subjektem básně je sám vypravěč, který nese dvojí roli – je nejen hlavní postavou, ale také vypravěčem příběhu. Poe ho zobrazuje jako hluboce melancholickou postavu, která truchlí nad ztrátou své milované Lenory. Jeho bolest, osamělost a stesk jsou hnacími silami jeho myšlenkových procesů.

Havran přichází ve chvíli, kdy se vypravěč nachází na pokraji emocionálního zhroucení. Jeho stav je následně zesílen nejen interakcí s havranem, ale také jeho vlastními projekcemi, kterým se oddává. Havran zde nepůsobí jen jako symbol smrti, ale také jako zosobnění vypravěčových nejhlubších obav a jeho neschopnosti vypořádat se se ztrátou. Tato neschopnost přijmout konečnost života je klíčová pro pochopení jeho emocionálního rozpadu.

Havran je ve své podstatě statický a neproměnný. Jeho jedinou odpovědí na otázky vypravěče je *“Nikdy víc.”* Toto opakování může být interpretováno jako zrcadlo vypravěčovy mysli – havran nereaguje na realitu, ale spíše odráží vypravěčovy nejtemnější obavy. Je výrazem osudovosti a nezvratnosti, které vypravěč nedokáže přijmout. Havran také představuje nevyhnutelnost – nejen smrti, ale také pravdy, kterou si vypravěč nechce přiznat. Každá jeho repetitivní odpověď je jako rána, která prohlubuje vypravěčovu bolest, přestože je jasné, že si tuto bolest částečně způsobuje sám svými otázkami a myšlenkami.

Dalo by říci, že se vypravěč ocitá v dualitě. Na jednu stranu je aktivním aktérem básně – klade otázky a analyzuje situaci, ale na druhou stranu je obětí svého vlastního smutku a destruktivních emocí, které ho postupně doženou až k samotnému konci.

Havran zde funguje jako subjekt, který tento proces sice urychluje, ale není jeho příčinou. Vypravěč se postupně stává pasivní obětí svých vlastních myšlenek, které si havranem a jeho neměnnou odpovědí jen utvrzuje. Poe tím zdůrazňuje křehkost lidské psychiky, která se může snadno zlomit pod tlakem nevyřešené ztráty a vnitřních konfliktů, k čemuž se také na konci básně dostáváme. Subjekt tedy na konci básně opouští veškeré své utrpení a temné myšlenky a odchází za svou milovanou Lenorou.

Lenora, zesnulá milenka vypravěče, představuje subjekt, který sice v básni přímo nevystupuje, přesto je ale svým způsobem hybatelkou děje. Vypravěčovy vzpomínky na ni jsou provázány celou básní, a právě ona je důvodem vypravěčova smutku a stesku.

V rámci celé básně Poe také hojně využívá symboliku - ostatně samotné dílo je považováno za jedno z *nejklasičtějších* děl symbolismu. Symboliku můžeme najít nejen v samotném havranovi, kterého můžeme chápat jako posla zoufalství a nakonec i samotné smrti, ale také v detailech, které už byly zmíněny výše - viz zasazení děje do temné prosincové noci, užití fráze "*Nikdy víc*" jako symbol nevyhnutelnosti a opakování okamžiku nebo třeba použití izolovaného pokoje jako klíčového místa pro celou báseň. Poe využívá symboliku nejen pro zesílení pocitu zoufalství, depresí a destruktivních myšlenek, ale také k prozkoumání témat smutku, ztráty, osamělosti a nevyhnutelnosti smrti. Zároveň tyto symboly podporují psychologickou hloubku celého příběhu a více se zarávají do čtenářovy mysli.

Poe, dle mého názoru, v této básni dokázal mistrovsky propojit prostor, čas i subjekt a společně se symboly a psychologickou hloubkou příběhu vytvořil dílo, které ve čtenáři dokáže zanechat pocity i dlouho po jeho přečtení. A možná právě i to je jeden z důvodů, proč jsem si vybrala právě tuto báseň pro interpretaci.

- poctivě a promyšleně napsaný text
- _ dost věcí se opakuje (ne úplně funkčně)
- dost obecností
- věci kolem subjektů jsou trochu zašmodrchané